

Morta la mare, escriu Verdagner (1871): «ara aquest Sancristo que, rosat ab sos patons, rebí --- amb l'intent de no despenjar-me'l may un punt, lo porto sobre mon pit, perquè li placi inspirar-me en ma darrera hora ---» (epistolari Casac. I, 98.13f.).

El *punt* d'honor, d'honor, 'allò en què s'estreba, en què s'apunta o para el bon nom o prestigi d'una persona': concepte especialment desenrotllat en les terres de la nostra llengua i ja molt concretat en JoMartorell: «Dix lo cavaller a Tirant: —Preneu les armes que vreu ---. —No —dix Tirant— --- en nom vostre són vengudes, preneu vós primer, qui sou requeridor, e après yo pendré—. Estigueren los cavallers altercant per *punt de honor*, e lo jutge, per cessar porfídia --- pres dues palles ---. —Qui pendrà la més larga, prenga les armes de man dreta ---» (I, 171.22); i ja el segle abans en la *Cròn.* del Cerimoniós (Bof., 363); l'expressió estava quasi soldada, en català; i passà bo i soldada, com a manlleu del català, a la llengua veïna [1517], on s'ha usat tant (amb noble ús del concepte, i més sovint amb el massa conegut abús, creant allí el menys respectable *pundonoroso* [1580], mot sollat per la saliva de tants militars traïdors, i que no ens cal imitar en català), veg. *DECH* IV, 695b39-45. En la nostra llengua sovint abreujat com a *punt* (ras i curt), particularment en *tenir punt*: «los comtes --- tenian punt en embellir les viles que donavan nom a son domini», MilàF 1879 (*O. Cat.*, 189).

Un *punt* era un bon terme de comparació, com a símbol d'una cosa molt menuda, per constituir la base d'un intensiu de negació gramatical, 'gens, pas': ús descabdellat al màxim en el fr. *point* (*il ne voit point que* ---); perdut avui això en català, hi existí a l'Edat Mitjana, i no pas com a calc de la llengua del Nord, car ho trobem en grans clàssics nostres, de pur llençatge; i justament la dada més antiga que en tenim, tot i ser en una obra adaptada d'un original francès, es troba en un passatge on el model porta *mais* i no pas *point* («n'en puet mes riens veoir»): «anà-se-n sí que Perseval no-n vi *punt*», Reixac (si bé altres cops hi ha el mot en francès i en català: «no me-n sent *punt*» = «ne m'en senz *point*»; *Questa*, 76.27, 84.34); «senyor cavaller, yo no sé *punt* de grat als camins que axí ns volen partir, car volentés iria en vostra companyia», *Curial* (*NCl.* II, 38); «Amor yo am, ell a mi *punt* no ama, / e per ell am linatge femení / ---», Ausiàs LV, 2e. «Jo no dubto *punt*», *Decam.* VI, § 10, 378.15f.

Mort aquest ús en català, persistí robustament a l'Alt Aragó, on la *ŭ* no es tanca davant el grup complex NCT, com ho fa en català: avui allà ha quedat en la forma reduïda *pon* («no 'n viébamós *pon*» 'no en veïem cap', *BDC* XXIV, 177), i ja documentat a l'Edat Mitjana: «que no aturedes *pont* en el dito passage ni hi trasnuyetedes», Jaca, a. 1404 (*Arch. Fil. Arag.* X, 336.42).

A *punt* locució que ha pres un cabdal desenrotllament en la nostra llengua, sigui amb el valor pròpiament adverbial, 'en situació presta, disposada', sigui adquirint, més modernament, un paper veritablement

adjectiu, equivalent de 'prest, prompte, dispost'; amb aquell, *tenir a punt*, *posar-se a punt*, començaren per no ser més que una aplicació de *punt* 'estat d'una cosa' en la qual se sobreentenia el·lípticament la idea de 'bo', 'adequat'; també en particular es degué partir de *venir a punt de* (*fer* ---) en el sentit de 'venir a tomb', 'donar-se ocasió favorable': «moltes voltes li venia a *punt* de poder-hi entrar; e algunes, de no», *Decam.* VII, § 8, 417.20 (vertint «gli venne fatto di ---», ed. 1961, 446.17).

En l'ús adverbial a la moderna en tenim ja testimonis antics: els ambaixadors barcelonins escriuen des de Perpinyà al Consell de Cent, en l'alarma de la guerra contra Joan Sens Fe (*CoDoACA* XXI, 210), conxorxa Joan II-Lluís XI: «lo castell de aquesta vila se *met a punt*: de què los de la vila n'estan ab congoxa e rassel, car no sta en mà llur» a. 1462 (*RLR* LXV, 91), així mateix en el *Curial*: «viu una recambra que aquí era, e entrà dins, en la qual Laquesis s'acostumava ligar e *metre a punt*» (1.ª ed., 63); ja en un doc. llatinitzat del S. XIV: en un doc. de 1329 a Prats de Molló, es permet «in boscho ipsam fustam torelar, scapiar et bosqueyar, usque *ad punctum* ponendi in linya» (*InvLC*, s. v. *toroll*). Més recent en la funció adjectiva: *són unes armes a punt de tirar*, *disposo de mestres a punt per ensenyar*.

En JoMartorell tenim la lleu variant *en punt*: «totes les donzelles se meteren *en punt* per anar-lo a veure», «Senyor, la partida nostra és molt presta, e quasi tot hom és ja *en punt*» (*Ag.* II, 258; III, 67).

Es tracta d'una innovació pròpia de les tres llengües hispano-romàniques, cast. *a punto* [1570],¹ port. *a ponto*, i que en català està absolutament arrelada a totes les regions, fins als últims àmbits de la llengua: tan robustes arrels té això, p. ex., en ross., que les rosselloneses carrinclones que insisteixen a parlar a tot drap en la llengua oficial, ho transposen ridículament en el parlar monstruós de què es rifa, amb sòlid humor catalaníssim, el deliciós Saisset: «mon ami, ça va-z'être a *pount*» (diu aquella que vol deixar «estamordit» el seu home, que amb un cori-mori imperiós, li reclama l'àpat). Per al mall. *estar a punt de pastora mia*, V. *pastor* (PEIXER).

Això o cosa semblant havia existit a França a l'Edat Mitjana, però després s'hi ha perdut (pertot, si no m'enganyo, fins en les terres d'Oc): *metre a punt* en docs. gascons medievals (*PSW* VI, 448a); *mettre à point* en un parell de textos fr. del S. XV, i fins un cas de *estre à point* en el *Nouveau Pathelin* (God X, 367b); cf. *se ele est a point a moi* «si elle me convient» en *Le Conte de Poitiers*, S. XIII, v. 1414 (*Rom.* LXIV, 412). Resta només en *mettre à point* 'deixar en bon estat' o 'posar al corrent'.

Amb caràcter negatiu es digué *mal a punt*: «dic-ho a fi que esta vila sta, e de gent e dels murs e valls, e portals, corredors, mantellets, verdesques, e encara lo castell axí mateix, molt *mal a punt*», doc. de c. 1460, I també hi ha ja en Eiximenis una locució emparentada: «lo formatge --- la guineu aferrà-lo e menjà-l-se --- e dix-li --- —¿Com te pots cuidar que yo digués